

Karin Sveen
Forfatter

Ro på resept

10 000 unge går rett fra videregående skole og over på uføretrygd. Hvis det er sammenheng mellom utdanningserfaring og uførhet, bør den granskes.

Ti tusen unge under 30 år er nå uføretrygdet. På to år har antallet økt med 10 %, over tre ganger så raskt som for andre uføre. Bare tre av fire fullfører videregående skole. Mange av disse kan ikke lese eller skrive skikkelig. Halvparten går ut i arbeidsløshet, resten på stønad og trygd. Uførhet får dermed nye kriterier: ungdom, sviktende tekstforståelse og kjønn. Flertallet av de uføre er gutter.

For å få trygd blir guttene diagnostisert hos lege. Hva er da helse? Å være ung, lesende jente? Til uførevilkår kan psykisk lidelse tilføyes. Gir dermed mangel på leseferdighet nerver? Ja, kanskje det!

Schizofreni og manisk-depressiv sykdom er åpenbare grunner til uførhet. Men guttene som dropper ut av skolen, er neppe i denne kategorien. Derfor holdes de utenfor denne epistelen. Jeg spør heller hva psykisk lidelse er når den *ikke* fyller vante kriterier. Noen nevner mobbing; andre traumatisk familieliv. Ellers har uro for lengst blitt diagnose. 11 000 barn og unge som lider av AD/HD, skal være så hardt angrepet av de medisineres.

Men hvis medisin hjelper, kan ikke AD/HD være årsak til dårlige lese- og skriveferdigheter, skoleslutt og uførhet. Nå sies det for øvrig at denne lidelsen har en genetisk komponent. Hvis så, har forgjengerne hatt samme lidelse. Gitt at uro hadde tilsvarende konsekvenser før, sto også en stor del av fortidens elever uten del i alfabet-

kunsten. Men den gang var det jobb å få og en æressak å arbeide.

Om AD/HD ikke er nytt som fenomen, er det nytt som diagnose. Åtte av ti som bruker ADHD-medisin i Norge i dag, er gutter. Dermed ligger guttene dårlig an, både diagnostisk og pedagogisk.

En dåre kan spørre mer enn ti vise kan svare, og likevel spør jeg: Hva er ung uførhet? Er det riktig å gå til nevrobiologi og psykiatri for å forklare at unge faller utenfor i skole og arbeidsliv? I så fall gir man kanskje medisinsk forklaring på sosiale problemer. Å erklære unge som uføre vitner om et kulturelt uføre. Når så mange ikke mestrer livet, bør vi spørre hva samfunnet vårt ikke mestrer.

Alle våre vante forestillinger om helse og sykdom er i fri flyt. Vi kan være syke uten å vite det eller friske og kjenne oss syke. For en toppidrettsutøver kan en dag kjennes dårlig hvis en leggmuskel forstrekkes. Dårlig humør kan ende i depresjon før vi vet ordet av det. Vi lever sannelig i en ømfintlig tid! Kanskje er helse mer følelse enn faktum. En kreftsyk kan kjenne seg frisk, mens en forkjølet stakkar frykter at onde ånder er ute etter ham.

Det er grunn til å lure på om ikke sykdom sier like mye om kultur som om psykisk eller nevrobiologisk bedrøvelighet. Kanskje er det «tidsånden» som kommer til legekantoret for å få diagnose. Kanskje er det samfunnets syndebukker som jages ut i trygdørkenen til spott og spe. For uro er ikke et ungdomsfenomen, et medisinsk spørsmål eller en individuell svakhet. Uro er snarere vår samtids fremste karaktertrekk som preges inn i barn og unge.

Det hevdes at bruk av mobiltelefon og e-post forårsaker like stor mangel på konsen-

trasjon og like mange symptomer på stress og tretthet som nattevåk. I skolen er uro til stor plage. Forstyrrelsene blir ikke lettere å bære av å bannlyse klasserom og fjerne kateteret. Det gjør ikke eleven roligere å få det fulle ansvar for egen læring som en annen vitenskapsmann; *han* får i det minste et eget, fredelig kontor. Lar det seg gjøre å tenke en tanke i støyen fra hundre virrende medelever? Svaret er nei. Men i stedet for at skolen stanser sine utagerende pedagogisk-arkitektoniske eksperimenter, prøver den å sette en stopper for den enkelte elev ved å lukke ham inne hos en medlidende spesialist på uro.

Men skolen kureres ikke ved å gjøre den enkelte elev til psykisk eller medisinsk kasus. En rådgiver kan ikke løse problemer skolen har produsert. Det kan heller ikke forskere på «lese- og skrivevansker». For det er ikke bare leger som diagnostiserer; det gjør pedagogene også. Men individuell diagnose må snarest ses som et kulturelt symptom. For helbredelse kan ro foreskrives. Ro er den beste medisin mot uro. Ro er gratis. Den gjør det lett å lære seg å lese. Ro er veien til bøker, PC-en veien til rastløshet. I større kunnskapsnasjoner enn vår er PC-en borte fra skolen. Men i Norge er viten alltid bare et tastetrykk unna. Derfor skriver «di onge» som de snakker. Det betyr at vi lever i et talebasert samfunn, ikke et skriftbasert. Og den bråkete veien fra manglende ferdighet til uførhet brogger vi med diagnoser.

Karin Sveen

I neste nummer:

- Dr. Tulps anatomiforelesning
- Fødselens varighet
- Livmorhalskreft
- Utmattet etter kreft
- Vitamin B₁₂ og folat
- Altfor effektive leger?